

Kølstrup Præstegård

I bogen Præstegårdsliv, minder fra gamle Præstegårde, skriver J.H. Monrad bl.a. følgende om Kølstrup Præstegård: Kølstrup Idyl fra 1949:

”Bygningerne samler sig i en tætsluttet, men skæv firkant om gårdspladsen. De virker statelige og festlige med deres høje stråtage og røde bindingsværk, afstolpet i den særlige røde farve, hvorom det hed sig, at den var forbeholdt præste – og herregårde. Taget over beboelsen er dog af tegl. Præstegården virker velholdt. Menighedsrådet har haft, og har stadig interesse for det nette og har ikke været bange for at ofre noget på præstens bolig. Gennem strandporten ser vi som et indrammet maleri et glimt af Kertinge Nor mod Ulriksholm.”

Over porten en vindfløj, bærende årstallet 1785. Og inskriptionen PKT for Peder Kryssing Tingberg, der var præst netop i 1785, hvor præstegården fik sin nuværende udstrækning. Gårdspladsen ligger der med sin skæve firkant – hverken rektangel eller kvadrat, som den har gjort i mangfoldig år. En lind plantet midt i gårdspladsen pynter mere end det i 1930 flyttede møddingssted. Præstegården svarede til embedet. Over 100 tønder land, dertil skov og bygninger, der svarede til hartkornet. Fra vejen svinger vi ind mellem de store stendiger. Den gamle port hammer, der i tidens løb forsvandt, blev af præstesønnerne Stefan og Aage Friis fornyet i 1930

Indskriften lyder:

Hvad er vort hus

et lidet laan

hvad er vort liv og lykke.

Det står alt udi Herrens hånd

vil han sit Forsyn ryke.

En liden Gnist

et øjeblik

Og være kan i Grunde

hvad mange aar med Møjsomhed

tilforn samle kunde.

Hold derfor Vagt og god Opagt.

O Gud

din engleskar

fra Ildebrand og Tyvehand

du dette Sted bevar.

Pastor Friis har lavet indskriften og var den sidste af stedets store bygherrer. Den fromme bøn på porthammeren om at holde ildebrand væk fra præstegården, har været opfyldt, bortset fra den brand, der opstod i Pastor Monrads studereværelse den 18. oktober 1935. Selvom branden var voldsom nok der, ødelagde den kun en lille del af præstegården. Men hvad der var nok så ærgerligt, så blev alle gamle papirer og optegnelser om præstegården ødelagt, så det er sandsynligvis kun en lille bid af præstegårdens lange historie, man i dag har kendskab til.

Østfløjen, ud mod markerne, er det ældste i præstegården. Den stammer fra ca. 1590-1610, og det skal fremgå af bindingsværket særlige udseende. Denne fløj har muligvis været kapellanbolig.

Under Svenskekrigen 1659 led præstegården stor overlast, men brændtes åbenbart ikke af. Præsten dengang Poul Bagger (1633-1672) havde fulgt de svenske troppers bevægelse, da de flygtede fra Kerteminde – egnen efter den danske invasion af det besatte Fyn. Præsten erfarede fjendens planer om overrumpling af de danske

styrker i Kerteminde og på Hindsholm ved et flankeangreb vesten om Kertinge Nor, ”Hvorfor jeg straks udaf en ret patriotisk affektion forlod hus og hjem og vovede mit liv, og på mine ben – uden nogen præstelig habit – begav mig til Kerteminde natten mellem den 2. og den 3. november.” I købstaden fik han foretræde for general Hans Schack, der tog sine forholdsregler.

Baggers indsats førte til den afgørende sejr over svenskerne i området nord for Nyborg. ”Men der fjenden spurgte mig at være gangen til vor armé, blev han mig så gram, at han ej aleneste ruinerede min præstegård, forbrændte alle trævarer, men endog skilte mig af med alt mit gods og formue og overlydt råbte, som mit folk hørte, at ingen i den gård nogen nåde skulle bevises, så at – så sandt hjælpe mig Gud og Hans hellige evangelium – der jeg kom til mit hus igen, da havde hverken sølv eller guld, uldent eller linned, i jorden eller over jorden uden aleneste de gamle daglige klæder, som jeg havde på mit legeme...” hedder det i Baggers ansøgning til kongen om økonomisk forbedring af sin stilling, hvilket han opnåede, nemlig kongetiendet af anneks sognet Agedrup.

Trods kongelig begunstivelse gik restaureringen af præstegården dog kun langsomt. Poul Baggers efterfølger, sønnen Peder (1672-1704) skriver i 1690: ”Præstegården er endnu formedelst disse sørgelige tiders tilstande endnu ikke indløst. Den var forfalden og fast øde, da jeg kom til kaldet i 1669, og derfor ej estimeret højere end 100 rigsdaler, dog den siden med stor bekostning og fast med mit fattige huses ruin på min egen bekostning af nyt igen ladet opbygge.”

Men derefter begyndte det at gå fremad for præstegården. Hvor hurtigt kender man ikke så meget til. Først fra tiden omkring 1785 er der mere sikker viden. Da blev syd – og vestlængen bygget. Det var præsten Peder Kryssing Tingberg (1781-1818), der stod for denne nybygning og istandsættelse af det øvrige. I 1795 blev præstegården takseret til 3.600 rigsdaler, og det er jo adskilligt mere end de 100 rigsdaler i 1690. I taksationen lyder det bl.a.: ”Dagligstue med dobbelt kvist og værelse i kvisten, engelske døre og vindueskarme. Fjælgulv overalt, undtagen i bryggers og køkken, lergulve.”

I 1819 ansættes præstegården til 5.100 rigsdaler. Præsten Friis (1818-1864) satte skik på en mængde ting i sognet – også hvad kirke, præstegård og præstegårdshaven angik. Friis anlagde i 1820 den store have med stendige hele vejen rundt, så den fik den nuværende størrelse på knap 2 tdr. land. I 1829 indberettede Friis: ”... Kjølstrup Præstegård har en yndig beliggenhed ved en vig af Kerteminde Fjord., hvis modsatte bredder bekranses af herregården Ulriksholm Slot, store frugthaver og skønne vejrmøller, frugtbare, bakkede marker og kirkebyen Munkebo”. Og så tilføjer han: ”Stuehuset er gammelt og hverken bekvemt indrettet eller rummeligt for en familie med børn, men ret smukt.”

I 1830 lod Friis nyopføre 24 fag bindingsværk i præstegården, deriblandt 8 fag til forpagterboligen i forlængelse af stuehuset mod øst. Endelig fik, efter århundredes midte, de 8 østligste fag af det egentlig stuehus større dybde, og blev, til erstatning for den oprindelige dobbeltkvist, ført op i to etagers højde og teglhængt.

I 1855 meddeler Friis: ”Bygningerne meget overflødige (alt for store). Vaaninghus udvendig meget usymmetrisk, men indvendigt meget rummeligt og bekvemt, hvad baade økonomi og beboelseslejligheden angaar.” (Men nu var de fleste af hans 13 børn og så fløjet fra reden.) Havefronten er på 114 alen – ca. 73 meter, og det skulle én af de længste på en landbobygning i Danmark, når man undtager herregårdene.

Friis var den sidste, der lod bygge noget nyt her i præstegården. Efterfølgeren Høyer Møller (1866-1892) skrev her i præstegården nogle bøger under pseudonymet: En gammel Festpræst. Bøgerne omhandlede hans virke som Feltpræst og senere Feltprovst både i 1849-50 og i 1864 krigen. Han var også i en periode medlem af rigsdagen, ligesom han de sidste år var provst.

Som tiden gik, gik præstegården mere og mere i forfald, og man ønskede fra flere sider, at den skulle nedrives, og en mindre opføres. Men Arne Møller (1919-1929) kom så betids, at præstegårdsudstykningsloven, først kunne træde i kraft ved næste præsteskitte. Gården blev istandsat og jorderne forblev samlede indtil 1930, da højskoleforstanderen fra Ryslinge Johannes Monrad blev sin svogers efterfølger. Dette år blev jorderne udstykkede, og præstegården fik atter en større restaurering. Nye stalde blev indrettet, og den gamle kostald blev indrettet til den smukke mødesal, som igen i 1985 blev grundigt restaureret.

I 16 år ferierede 40 københavnske børnehavebørn i præstegården og sov i mødelokalet. Under krigen var der soldaterhjem, og det har også været udlånt til skolen, som har haft både klasselokale og sløjdløkke i rummet.

Ved det første af kirkeministeriets forordnede Provstesyn af præstegården i sommeren 1959 indførtes i protokollen følgende: ”Der udarbejdes en plan til restaurering af præstebolig og forpagterbolig.” Nok var der foretaget flere forbedringer af boligen og avlsbygningerne. Men nu var tiden inde til en radikal sanering, og det skete i de næste år. Bindingsværk blev udskiftet adskillige steder. Portoverbygning og 3 gavle blev fornyet fuldt ud. Forpagterboligen helt ombygget. 13 kakkelovne blev fjernet og oliefyrt indsat. Nye gulve i de to stuer, hvor gulvene var fra 1790'erne.

I 1965 udtaler provstesynet: ”Synet udtaler, at præstegården efter den gennemgribende restaurering fremtræder i særdeles smuk skikkelse. Boligerne er velindrettede og arbejderne er solidt udført. Den smukke præstegård kan nu forventelig tjene sit formål i en lang årrække. Samtidig er den en pryde for egnen og et værdifuldt kulturminde.”

Ved præsteskittet 1982-83 blev præstegården igen istandsat. Gulve blev høvlet af, der blev isoleret, malet og tapetseret overalt, så den kom til at fremtræde i rigtig god stand. En fedt embede har det været, her blev præsterne gamle. Så vidt altså vides og som tidligere nævnt, har kun en enkelt præst fra reformationen og indtil i dag forladt embedet, uden at være pensioneret eller død i embedet.

Indenfor går de gamle mure livet videre i det væsentlig som i hundrede af år før. Prædikenen til søndagen skal skrives, begravelses – og bryllupstaler skal skrives. Somme tider er det nemt, andre tider umådeligt svært. Der skal undervises konfirmander som førhen. Der skal tales sorg med efterladte, glæde med brudepar og nybagte forældre. Der skal laves kaffe og snakkes med folk, der lige kommer forbi.

Meget har været sat ind på at bevare præstegården – og den bliver smukt bevaret. Skiftende menighedsråd har hele tiden sat en ære i, at Kølstrup Præstegård skulle være velholdt. Fra alle sider erkender man, at de gamle præstegårde, som vi efterhånden ikke har så mange af, stadig indtager en plads i kulturlivet. Noget væsentligt ville gå tabt, hvis de forsvandt.

Jeg begyndte med Monrad, lad mig slutte med ham: ”I præstegården bor stadig en præst, og der er gudstjeneste hver søndag. Præsten ved godt, at han bor i en idyl, men for ham kan det idylliske netop virke som en tilskyndelse. I gamle dage, da præsten lønnedes med et større eller mindre jordtilliggende, betød de store præstegårde en rigdom.”

I vore dage kan de store præstegårde være en byrde. Præsterne i Kølstrup har dog vist nok altid ment, at det var et uhyre stort privilegium gennem nogle år at få lov til at bebo den meget smukke, og også store Kølstrup Præstegård.

Sammenfattet og nedskrevet af Sognepræst Knud Erik Kristensen, Kølstrup. Januar 2021